

การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่

Thai Dance Creation Using Conservation and Creative Ideas for the New Generation

มาลินี อาชายุทธการ / Malinee Achayuttakan

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, E-mail : malinee_ac@yahoo.co.th

บทคัดย่อ : งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบและแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการศึกษาการแสดงชุด “เพนดูลัม: อีสท์ แอน เวสต์ อิน อะโลฟออฟทานซ์” ซึ่งสร้างสรรค์และแสดงเดี่ยวโดยนราพงษ์ จรัสศรี ในปี พ.ศ.2526 ณ เมืองเวลส์ ประเทศสหราชอาณาจักรโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการ 1) เก็บข้อมูลจากงานเอกสาร 2) ร่วมสัมมนา 3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 4) สื่อสารสนเทศอื่น ๆ 5) การสำรวจข้อมูลภาคสนาม 6) การทดลองสร้างผลงานการแสดงเพื่อทดสอบแนวคิด 7) การทำการแสดงซ้ำ (Reproduction) โดยทดลองสร้างการแสดงชุด “เพนดูลัม” ขึ้นใหม่และประเมินผลเพื่อหาวิธีการทำงาน 8) เถลถายมาตรฐานศิลปินทางด้านนาฏศิลป์โดยเก็บข้อมูลระหว่างปี พ.ศ.2526 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 ผลการวิจัยพบว่าการแสดงชุดเพนดูลัม สามารถเป็นตัวแทนของการแสดงนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยสำหรับคนรุ่นใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 1) บทการแสดงใช้เพื่อเล่าเรื่องราว 2) ศิลปะการแสดงแบบนาฏศิลป์ไทย บัลเลต์ และนาฏศิลป์ร่วมสมัย 3) นักแสดงคนเดียวที่มีความสามารถหลากหลายทางการแสดง 4) เครื่องแต่งกายออกแบบบนพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรมไทยและตะวันตกที่ใช้เทคนิคการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายบนเวทีแสดง 5) เสียงและดนตรีใช้ดนตรีไทยเดิมและเสียงพูดที่ออกแบบให้เหมาะสมกับเรื่องราว 6) พื้นที่เวทีสำหรับการแสดงถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องของที่ว่าง 7) แสงสำหรับการแสดงถูกใช้เพื่อนำสายตาผู้ชม 8) อุปกรณ์การแสดงใช้เป็นสัญลักษณ์ประกอบเรื่องราวที่แสดง และแนวคิดในการสร้างงานที่สำคัญ 3 ประการที่พบ คือ 1) การใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ให้ศิลปวัฒนธรรมไทยโดดเด่นท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมอื่นอย่างสร้างสรรค์ 2) การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ในการแสดง 3) การใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดียในการแสดง ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

คำสำคัญ : การสร้างงานนาฏศิลป์ไทย, การอนุรักษ์, สร้างสรรค์, คนรุ่นใหม่

Abstract : The scope of this research is to study forms and concepts of producing Thai dance for the purposes of cultural preservation and creativity aiming at the new generation. The study places an emphasis on an investigation of Pendulum: East and West in a Life of Dance, a dance solo created by Narahpong Charassri. It was world premiered in 1983 in Wales, The United Kingdom. This study employs qualitative research methods by 1) Document survey 2) Attending a seminar 3) Interviews 4) Multi media 5) Field study 6) Experimental performances and evaluation of the performances 7) Reproduction of Pendulum: East and West in a Life of Dance, assessment and evaluation of the reproduction in order to find out the working procedure. 8) Criteria of traditional Thai Dance. The period of collecting data started from 1983 to September 2013. The study reveals that Pendulum: East and West in a Life of Dance is capable of representing Thai contemporary dance for the new generation in which constitutes the followings: (1) dialogue for telling a story; (2) a combination of Thai dance, ballet, and contemporary dance; (3) a soloist possessing performing versatility; (4) costume design on the basis of Thai and western cultural elements that must be changeable on stage; (5) usage of sound, Thai traditional music, and spoken words designed specifically to fit in a story; (6) efficient utilization of stage area; (7) lighting for guiding audience view; (8) symbolic implications of props. The three major concepts of constructing such a creative work of Thai dance contemporary with the purposes of cultural reservation for the new generation include: (1) using the concept of cultural diversity enhancing Thai culture to become eminent among other mainstream cultures creatively; (2) using symbols to communicate and to build performance aesthetics; (3) using technology and multi-media in a performance. The analysis confirmed these propositions.

Keywords : Thai Dance Creating, Conservation, Creative, The new generation

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติที่ทรงคุณค่าอันเก่าแก่ ดำรงสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนถึงปัจจุบันการที่นาฏศิลป์ไทยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของบริบททางสังคมจะเป็นตัวช่วยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานและยั่งยืน โดยวิธีนำเสนอนาฏศิลป์ไทยให้มีความหลากหลายมากขึ้นด้วยแนวทางการประยุกต์หรือบูรณาการอย่างมีหลักการ

ล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการแสดงให้เกิดความสวยงามแปลกใหม่ ให้ถูกใจผู้ชม ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่ชอบตามกระแสสังคม

นราพงษ์ จรัสศรีผู้บุกเบิกนาฏยศิลป์สมัยใหม่ (Modern dance) ของประเทศไทย (ตั้งแต่ปี 1978 เป็นต้นมา) ได้สร้างผลงานการแสดงต่าง ๆ มากมายทั้งในฐานะนักแสดงผู้ออกแบบนาฏยศิลป์และผู้สืบทอดงานนาฏยศิลป์อย่างต่อเนื่องจวบจนถึงปัจจุบัน จนกระทั่งได้รับรางวัลต่าง ๆ มากมาย อันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นบุคคลคุณภาพทางด้านนาฏยศิลป์ได้เป็นอย่างดีแล้วเมื่อย้อนกลับไปเมื่อปี ค.ศ. 1983 นราพงษ์ จรัสศรี ได้ออกแบบและแสดงการแสดงชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance ซึ่งเป็นการแสดงเดี่ยวเรื่องแรกของโลก แสดงครั้งแรก ณ คลูอิธ เรียร์เตอร์เมือง South Wales กรุงลอนดอนประเทศสหราชอาณาจักร โดยใช้นาฏยศิลป์ไทยทั้งแบบราชสำนักและแบบพื้นเมือง ร่วมกับบัลเลต์ การแสดง (Acting) เทคโนโลยีมัลติมีเดีย (TV) และเครื่องแต่งกายการแสดงดังกล่าวมี Theme เดียวกันตลอดทั้งเรื่องจึงทำให้เกิดความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในระยะเวลากว่า 50 นาทีแม้ว่าการแสดงชุดนี้จะเป็นผลงานเมื่อ 30 ปีที่แล้วก็ตามแต่เพราะเล็งเห็นถึงกระบวนการทางความคิดที่มีความล้ำสมัยในยุคนั้น ๆ ซึ่งศิลปินอื่น ๆ ยังนำแนวคิดหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ปรากฏในเพนดูลัมมาใช้เป็นระยะ ๆ จนถึงปัจจุบัน

ด้วยสภาพการณ์ในปัจจุบัน การอนุรักษ์นาฏยศิลป์ไทยยังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจริงจัง ทำให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างจำกัด หรือด้วยเกรงการออกจากรอบจะเป็นการผิดจารีตประเพณีจึงทำให้ขาดการสร้างสรรคผลงานที่มีความร่วมสมัยสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ เพราะคนรุ่นใหม่มีแนวคิดที่ทันสมัย เปิดกว้างในการยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างมากขึ้น กล้าแสดงออก ขอบอะไรที่เข้าใจง่าย รวดเร็ว ไม่ชอบการรอคอย ปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกอยู่ตลอดเวลา มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ และเรียนรู้ได้เร็วตั้งนั้น หากศิลปินมุ่งแสดงความสามารถทางทักษะดีเพียงอย่างเดียวเพื่อหวังการอนุรักษ์ คงจะไม่สามารถรักษามรดกของชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องนำความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ เข้ามาบูรณาการร่วมกันให้เกิดความแปลกใหม่น่าสนใจ โดยไม่ทำลายศิลปวัฒนธรรมประจำชาติแบบดั้งเดิมซึ่งจากปัญหาเหล่านี้เอง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาหารูปแบบและแนวคิดในการสร้างงานนาฏยศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่โดยมีกรณีศึกษาการแสดงชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance ของนราพงษ์ จรัสศรี เพื่อวิเคราะห์หาแนวคิดกลวิธีและองค์ประกอบของการแสดง อันนำมาซึ่งการทำซ้ำ (Reproduction) และทดลองสร้างงานตามหลักแนวคิดดังกล่าวก่อนที่จะสรุป

เป็นแนวคิดในการสร้างงานการแสดงนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์ บนหลักการ
 อย่างมีคุณภาพเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ร่วมสมัยพร้อมเผยแพร่สู่ประชาคมโลกอย่างภาคภูมิใจ

นิยามศัพท์

คนรุ่นใหม่หมายถึงคนที่ใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีอายุไม่เกิน 40 ปีและปรับตัวเข้ากับ
 กระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลกอยู่ตลอดเวลา

นาฏศิลป์ร่วมสมัยหมายถึงศิลปะการแสดงที่ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อสื่อความหมาย
 ต่าง ๆ โดยแสดงในช่วงปัจจุบันซึ่งมีการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาใหม่โดยอาศัยองค์ความรู้
 จากศาสตร์อื่น ๆ เข้ามามผสมผสานอย่างประณีต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์การแสดงเดี่ยวนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance ของ นราพงษ์ จรัสศรี
2. ศึกษาวิเคราะห์หาแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์
 สำหรับคนรุ่นใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเฉพาะผลงานชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance ของ
 นราพงษ์ จรัสศรี ซึ่งเป็นการแสดงเดี่ยวทางนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยเรื่องแรกของโลก ที่จัดแสดงขึ้น
 ในปี พ.ศ. 2526 ถึงกันยายน พ.ศ. 2556 เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อใช้เวลาศึกษาผลงานชิ้นนี้
 อย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์มากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารศึกษาข้อมูลเอกสารจากหนังสือ ตำรา งานวิจัยและบทความ
 ทางวิชาการต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยและงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย
2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิผู้แสดงและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน
 วิจัยจากหลายสาขาทั้งในด้านวิชาการและการแสดงที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย
 ชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance และศิลปะการแสดงในแต่ละด้าน รวมถึง
 ผู้แสดงและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำซ้ำการแสดงชุด “เพนดูลัม : อีสท์ แอนด์ เวสต์ อิน อะไลฟ์
 ออฟแดนซ์” (เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2555 ณ หอแสดงดนตรีหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งจุฬาฯ)
 และการสร้างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีทั้งเชิงลึกแบบเดี่ยวและการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสัมมนาในประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่

ทั้งในบทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนา และการเป็นผู้เข้าร่วมการสัมมนา ได้แก่ โครงการสัมมนาการสร้างมาตรฐานการยกย่องศิลปินต้นแบบทางด้านนาฏศิลป์ ครั้งที่ 2 (ผู้ออกแบบนาฏยประดิษฐ์) วันที่ 31 สิงหาคม 2554 โครงการนาฏยศิลป์เพื่อหนุ่มมวลมนุษยชาติ (Dance for All) ครั้งที่ 3 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมจุฬาฯ วันที่ 25 กรกฎาคม 2555 และโครงการสัมมนาการสร้างมาตรฐานการยกย่องศิลปินต้นแบบทางด้านนาฏศิลป์ ครั้งที่ 3 (ศิลปินต้นแบบทางด้านนาฏยประดิษฐ์) วันที่ 27 กรกฎาคม 2555

4. สื่อสารสนเทศอื่น ๆ ศึกษาสื่อสารสนเทศอื่นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงชุด Pendulum : EastandWestin a Life of Dance และการแสดงนาฏยศิลป์ร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ใช้เทคนิคในการแสดงใกล้เคียงกัน

5. การสำรวจข้อมูลภาคสนามการรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมจากผู้เข้าร่วมสัมมนาโครงการ Dance for All ครั้งที่ 3 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมจุฬาฯ วันที่ 25 กรกฎาคม 2555 ที่ได้ชมการทำซ้ำการแสดง Pendulum : EastandWestin a Life of Dance รวมถึงผู้แสดงและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับจำลองการแสดงดังกล่าว

6. การทดลองสร้างผลงานการแสดงเพื่อทดสอบแนวคิดที่ได้จากข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาทดลองสร้างผลงานการแสดงนาฏยศิลป์ไทยโดยใช้ชนิดชั้นปีที่ 2-3 สาขานาฏยศิลป์ไทย ภาควิชานาฏยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นทั้งผู้แสดงและกลุ่มผู้ชม

7. การทำการแสดงซ้ำ (Reproduction) โดยทดลองสร้างการแสดงชุด Pendulum : EastandWestin a Life of Dance ขึ้นใหม่ในโครงการนาฏยศิลป์เพื่อหนุ่มมวลมนุษยชาติ (Dance for All) ครั้งที่ 3 ณ หอแสดงดนตรีหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2555 และประเมินผลเพื่อหาวิธีการทำงาน

8. เกณฑ์มาตรฐานศิลปินจากการศึกษาเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานศิลปินทำให้ผู้วิจัยทราบถึงเกณฑ์มาตรฐานในการสร้างสรรค์งานระดับชาติ อันจะเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏยศิลป์ที่จะนำไปสู่การยอมรับในระดับชาติและนานาชาติต่อไป ตลอดจนทราบถึงจรรยาบรรณและคุณธรรมในการสร้างสรรค์ผลงานที่ควรตระหนักและยึดเป็นแนวทางปฏิบัติ

ผลการวิจัย

รูปแบบของของการแสดงชุด Pendulum : EastandWestin a Life of Dance

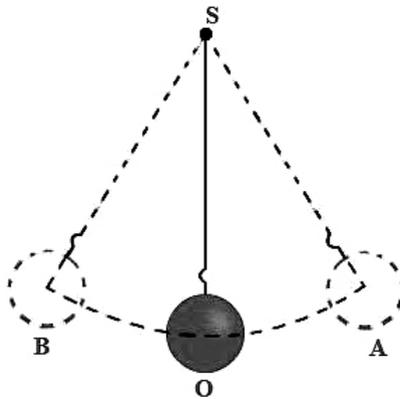
ชื่อชุดการแสดง หากแปลความหมายจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือชื่อหลัก“เพนดูลัม”

(Pendulum) และชื่อที่เป็นส่วนขยายความของชื่อหลัก คือ Eastand Westin a Life of Dance

Pendulum หมายถึง ลูกตุ้ม, ลูกดิ่ง, สิ่งที่แกว่งไปมาซึ่งเอียงซ้าย เอียงขวาเมธได้ให้ความหมายไว้ในพจนานุกรมแปลอังกฤษไทยไว้ว่า “(น.) คน (สิ่งของ) แกว่งไปมา, การแกว่ง (ไกว) (ของนาฬิกา)” (เรียรชัย เอี่ยมวรินทร์ 2547 : 907)

EastandWestin a Life of Dance หมายถึง นาฏศิลป์ตะวันออก (ไทย) และนาฏศิลป์ตะวันตกซึ่งเป็นชีวิตการเต้นของ นราพงษ์ จรัสศรี

ชื่อนี้สะท้อนความเป็นตัวตนของนราพงษ์ จรัสศรี ผ่านผลงานชุดนี้ได้อย่างชัดเจนและลงตัวอย่างตรงไปตรงมาที่สุด กล่าวคือ ลูกตุ้มที่ถูกเหวี่ยงไปตามแรงทำให้แกว่งไปด้านซ้ายและขวาสลับไปมาโดยผ่านจุดศูนย์กลางเสมอนั้น ลูกตุ้มคือนราพงษ์ที่อยู่กับนาฏศิลป์ตะวันออก (ไทย) และนาฏศิลป์ตะวันตก สลับไปมาอย่างต่อเนื่อง เกิดความเชื่อมโยง สั้นไหลของผลงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานของนราพงษ์ จรัสศรี สามารถพบปรากฏการณ์นี้อยู่เสมอเช่นนาฏกรรมเฉลิมพระเกียรติ “พระมหาชนก” เป็นต้น

นาฏศิลป์ตะวันตก (บัลเลต์) นาฏศิลป์ตะวันออก (รำไทย) นราพงษ์

การวิเคราะห์รูปแบบของการแสดงชุด Pendulum : EastandWestin a Life of Dance ตามองค์ประกอบของนาฏศิลป์ ดังนี้

1. บทการแสดง

ในการแสดงชุดนี้บทนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การแสดงมีเอกภาพและสร้างความเข้าใจแก่ผู้แสดงได้ดียิ่งขึ้น บทบรรยายดังกล่าวถูกใช้เป็นระยะ ๆ เพื่อเล่าเรื่องราว

และเป็นเครื่องมือในการเชื่อมการแสดงให้ต่อเนื่องกันดังปรากฏบทบรรยายทั้งสิ้น 6 ช่วง เป็นไปตามหลักทฤษฎีนาฏยศาสตร์ (แสง มนวิฑูร 2511 : 279) ส่วนการสร้างเรื่องแม้ว่าจะเป็น การอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงบางส่วนของตนก็ตาม แต่ผู้สร้างงานสามารถเลือก ใช้นาฏยศิลป์คนละจารีตที่ตนมีความสามารถนั้น มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในฐานะที่เป็นทั้ง ผู้แสดง และผู้ออกแบบสร้างงานโดยคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีสร้างความ ชับซ้อนให้เกิดขึ้นแก่ผู้ชม เป็นการเสริมอรรถรสในการรับชมการแสดง

2. การออกแบบลีลาการแสดง

การออกแบบการแสดงนี้เป็นวิธีการที่จะทำให้การแสดงสามารถสื่อสารออกมาให้ผู้ชม ได้ภาวะและรสอย่างแยบยลสร้างน่าสนใจตลอดเวลาในการสร้างงานครั้งนั้น นราพงษ์ จรัสศรี ใช้เทคนิคแบบปะติด (Collage) ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์งานทางทัศนศิลป์ในลักษณะของการนำ การแสดงชุดต่าง ๆ มาปะติดปะต่อกันจนเกิดเป็นงานชิ้นใหม่ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามี การแสดง อื่น ๆ อีกหลายชุดที่ใช้เทคนิคปะติดเช่นนี้ตัวอย่างเช่น การแสดงของไทยได้แก่ ระเบียบไตรภาคี ระเบิดตรีลีลา รำสีภาค ระเบิดศิลปะรวมถึงการแสดงชุด Alegria ของคณะ Cirquedu Soleil (ปี ค.ศ. 2009) ที่มีลักษณะของการร้องโอเปร่าดำเนินเรื่องการละครและการเล่นกายกรรม

นอกจากนี้ นราพงษ์ จรัสศรียังใช้เทคนิค Back to Font การนำรายละเอียดเบื้องหลัง การแต่งกาย มาผนวกใช้กับการแสดงนาฏยศิลป์ไทยที่น่าสนใจทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังซึ่งแม้ว่า เครื่องแต่งกายบางชุดการแสดงจะไม่ใช้แบบมาตรฐาน (ยืนเครื่อง) ก็ตามล้วนแล้วแต่สามารถ สร้างความหลากหลาย น่าตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ชมได้เช่นกันตลอดจนเป็นความท้าทายให้ศิลปิน ต้องสร้างงานอย่างไรให้ดึงดูดผู้ชมให้ได้ตลอดระยะเวลาการแสดงสามารถควบคุมเวลาในการถอด และใส่เครื่องแต่งกายไม่ให้ผู้ชมรอนานเกินไปซึ่งแนวคิดในการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายบนเวทีนี้ พบว่าในการแสดงนาฏยศิลป์ญี่ปุ่น ประเภทโนคาบูกิหรือร่า/ระบำก็ตามก็ปรากฏลักษณะ การเปลี่ยนเครื่องแต่งกายบนเวที (ฮายานูกิ) โดยจะเปลี่ยนไปตามเนื้อหาของเรื่อง

ผู้สร้างงานได้เลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในการออกแบบการแสดง ซึ่งเป็นการนำ การแสดงชุดต่าง ๆ ทั้งประเภทนาฏยศิลป์ไทยแบบมาตรฐาน แบบพื้นเมืองและนาฏยศิลป์ตะวันตก (บัลเลต์) มาเรียงร้อยต่อกันให้เป็นการแสดงที่มีความหลากหลายน่าสนใจในแนวความคิด (Theme) เดียวกัน โดยการแสดงแต่ละชุดถูกเลือกให้เหมาะสมกับเรื่อง (บท) และตามความชอบ ส่วนตัว ประกอบกับกระแสความนิยมการแสดงชุดนั้น ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวดังตารางแสดง ความสัมพันธ์ของบทกับการแสดงชุดต่าง ๆ ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงตำแหน่งของการแสดงที่สัมพันธ์กับเรื่อง/บท

ช่วงที่	บทบรรยาย	ชุดการแสดง
1	My name is Tam. I was born when I was 8 years old. I say this because nothing else suggested for me before I saw my first Thai dancing.	รำแม่บทเล็ก
2	I used to watch them dressed and I'm dressed	รำอุยฉายพราหมณ์
3	I began to dances myself. It didn't matter how. A thai dance is lied across so many cultures, the Burmese, the Khmer, so many, but this didn't matter to me, I was being born.	ระบำศรีวิชัย
4	The mountains and jungle at home became a vast stage. Men and women sit to exist. The Thai boy becomes a man and a woman. Dance merges the sexes for me. My father did not like it. My mother loves this. My mother loves this. I divine the gods and my father and dance for rain.	นางคำปิ่นขอฝน
5	There seems no end to the meet between my country, tradition and my body.	รำซัดชาติรี พื่อนสาวไหม
6	But a bigger world that side holds that to me. I went to the west. That sort of music made me realize that everyone else wanted to escape and dance but there was the sound of the night. By day there was the ballet school. And what wonder. The Fahrang, the foreigners away from the bar at Patpong. The Fahrang's stretching and straining like me. Suddenly there was no difference between the colors of their skin of mine. But I was ...I love the ballerinas, I though the perfection of western ballet was a ballerina on her point.	การแสดงละคร การแสดงบัลเลต์ Sleeping Beauty และ Swanlake (Dying Swan) การแสดงละคร รำโนห์ราบุชายัญญู

ที่มา : มาลินี อาชายุทธการ. วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์
และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

เมื่อวิเคราะห์จากเหตุผลก็เห็นได้ชัดว่าการเลือกชุดการแสดงนั้นผู้สร้างงานได้ศึกษาเนื้อหา ความหมายของการแสดงแต่ละชุด รวมถึงลักษณะเฉพาะที่สะท้อนผ่านการแสดงที่เลือกมา ด้วยความละเอียดรอบคอบบนราฟงษ์ จรัสศรี ได้ออกแบบจัดเรียงให้เกิดความสะดอกในการเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย และเกิดความหลากหลายในลักษณะของเครื่องแต่งกาย (และเพลงดนตรี) เพื่อสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นตลอดเวลาผู้สร้างงานก็ได้แสดงวิธีการคิรคินำเสนอรูปแบบ ออกมาได้อย่างชัดเจนสอดคล้องกันอย่างเป็นเอกภาพแม้จะมีการแสดงบัลเล่ต์ (Ballet) แต่ก็เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้นการแสดงหลัก ๆ ล้วนเป็นการแสดงนาฏยศิลป์ไทยทั้งสิ้น

3. เครื่องแต่งกาย

การออกแบบเครื่องแต่งกายในการแสดงชุดเพนดูลัมนี้ ผู้สร้างงานได้ศึกษารายละเอียด ของการแสดงแต่ละชุดมาเป็นอย่ำงดี นราฟงษ์ จรัสศรี ได้ออกแบบเครื่องแต่งกายในแต่ละ ส่วนร่ำทั้งที่เป็นไปตามขนบประเพณีแบบนาฏยศิลป์พื้นเมืองและการลดทอนเครื่องแต่งกาย บางส่วนให้เกิดความหลากหลายในลักษณะของเครื่องแต่งกาย เพื่อสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้น ตลอดเวลา

4. เสียงและดนตรี

การใช้เสียงและดนตรีประกอบการแสดงนั้นผู้สร้างงานออกแบบไว้ 2 ลักษณะคือ 1. เสียง จากบทบรรยาย (Voice Over) โดยใช้เสียงผู้หญิงเป็นผู้บรรยายแต่ภาพที่ปรากฏเป็นนักแสดงชาย เพื่อสร้างความแตกต่างแต่เชื่อมโยงภายในด้านบุคลิกภาพและ 2. ดนตรีประกอบการแสดง ที่มีหน้าที่ 3 อย่ำงคือ 1) ประกอบการเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย 2) ประกอบการแสดงละคร 3) ประกอบการแสดงย่อย (รำ/เต้น)

5. พื้นที่เวที

สำหรับการใช้พื้นที่บนเวทีนั้นจากการแสดงซ้ำการแสดงพบการใช้พื้นที่ 2 ช่วง โดยแบ่ง ตามเนื้อหาคือ ช่วงแรกกล่าวถึงชีวิตในซีกโลกตะวันออกและช่วงที่ 2 ในซีกโลกตะวันตก ซึ่งในช่วงแรกนี้พบการใช้พื้นที่ใน 2 ลักษณะ คือ พื้นที่สำหรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกายและพื้นที่ สำหรับการแสดงย่อย (รำ/เต้น) จะเห็นได้ว่าผู้สร้างงานออกแบบการใช้พื้นที่บนเวทีได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าผู้ใช้ผู้แสดงเพียงคนเดียวก็ตาม

6. การใช้แสงประกอบการแสดง

ผู้สร้างงานพบข้อจำกัดจึงออกแบบให้มีแสงสว่างอันเกิดจาก (อุปกรณ์) การแสดง ทั้งที่เป็น แสงธรรมชาติ (จากเทียนไข) และแสงสังเคราะห์ (จากอัลติเมติค) นอกเหนือไปจากแสงที่มีอยู่ ซึ่งจะควบคุมเป็นโซน จำกัดสายตาของผู้ชมด้วยเทคนิคการออกแบบ

7. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ในการแสดงชุดนี้ปรากฏการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงใน 2 ลักษณะคือ 1.อุปกรณ์ที่ใช้ในบางช่วงของการแสดง 2. อุปกรณ์ที่ใช้เป็นเทคนิคการแสดง

7.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในบางช่วงของการแสดง โดยมีอยู่ในช่วงเนื้อหาไม่ปรากฏในช่วงที่มีการรำหรือเต้นซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้มีทั้งที่แสดงนัยยะเชิงสัญลักษณ์และสื่อความหมายโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยจะจำแนกให้เห็นชัดเจน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง

การแสดง	อุปกรณ์ประกอบการแสดง	การสื่อความหมาย
1.รำแม่บท (ก่อนการแสดง) (หลังการแสดง)	ตั้ง/โต๊ะขนาดกลาง ชฎา พร้อมแป้นรองศรีษะ เทียน 1 เล่มปักบนเชิงเทียน (พร้อมไฟแช็ค) มิดโกน (พับ) ขนาดเล็ก	(ใช้สำหรับวางชฎา และเทียน) (เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแต่งกาย) เมื่อเทียนถูกจุดให้สว่างขึ้น เป็นสัญลักษณ์ แสดงการเริ่มการแสดง (สำหรับตัดตัดออกจากเครื่องแต่งกาย)
2.รำอุบาย พราหมณ์	-	-
3.รำศรีวิชัย	-	-
4.รำคำปิ่นขอฝน (ก่อนการแสดง)	1.กระจกเงา (ชนิดมีด้ามถือ) 2.แป้งฝุ่น (ชนิดกระป๋อง) 3.น้ำตีม (ชนิดขวด)	(ใช้ส่องดูรายละเอียดต่าง ๆ บนใบหน้า) (ใช้ทาหน้าให้ขาวเนียน หอมสดชื่น) (ลดอาการเหนื่อเยื่อระคายน้ำ)
5.รำชัตชาติรี	-	-
6.ฟ้อนสาวไหม (หลังการแสดง)	กระเป๋าดินทาง (ขนาดใหญ่)	(ใช้ใส่เครื่องแต่งกายที่ไม่ใช้แล้ว) แสดงถึงการตัดสินใจเดินทางไกล ไปต่างประเทศ
7.บัลเล่ต์	1.กระโปรง Half Classical Tutu และ Half Romantic Tutu คละสี จำนวน 8-10 ตัว 2.รองเท้า Soft shoes 3.หนังสือ Ballet ปกแข็ง เล่มใหญ่จำนวน 1 เล่ม 4.ช่อดอกไม้ชนิดก้านยาว	แสดงถึงความชอบบัลเล่ต์ โดยเฉพาะการ อยากเป็น Ballerina (เป็นส่วนหนึ่งของ เครื่องแต่งกาย) แสดงถึงความสนใจ ศึกษา เพิ่มเติมในศาสตร์ของบัลเล่ต์ แสดงความ สำเร็จในการแสดงบัลเล่ต์ โดยมีผู้ชมโยน ดอกไม้ให้บนเวทีแสดงความชื่นชม

การแสดง	อุปกรณ์ประกอบการแสดง	การสื่อความหมาย
8. รำมโนห์รา บูชาญญ	1. เทียนแท่งเดิมที่ยังคงอยู่ บนเชิงเทียน	เมื่อเทียนถูกดับลง เป็นสัญลักษณ์แสดง การจบการแสดง

ที่มา : มาลินี อาชายุทธการ. วิทยานิพนธ์เรื่อง การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์
และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

7.2 อุปกรณ์ที่ใช้เป็นเทคนิคการแสดงมัลติมีเดีย (Multimedia) อันได้แก่ โทรทัศน์รุ่นเก่า
ขนาด 25 นิ้วโดยแสดงภาพผู้แสดงขณะซ้อมการแสดงชุด เพนดูลัม เฉพาะแต่ละการแสดงย่อย
ที่ไม่มีการเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย ตั้งแต่การแสดงย่อยชุดที่ 1-8 ซึ่งมีความยาวกว่าการแสดงจริง
โดยตัดต่อให้มีความยาว 60 นาที ทั้งนี้ โทรทัศน์ดังกล่าวจะถูกเปิดฉายภาพตั้งแต่ผู้แสดง
เริ่มการแสดงจนกระทั่งสิ้นสุดการแสดงซึ่งนับได้ว่าเป็นผลงานในยุคแรก ๆ ที่นำสื่อผสมมาใช้
ร่วมกับการแสดง

8. ผู้แสดง

การแสดงชุด เพนดูลัมนี้ ใช้ผู้แสดงชายเพียงคนเดียว ซึ่งรับบทเป็นตั้ม (Tam) ผู้แสดง
จึงเป็นหัวใจหลักที่มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับการแสดงชุดนี้กล่าวคือนอกจากจะต้อง
แสดงเดี่ยวในระยะเวลาเกือบ 60 นาทีแล้วผู้แสดงจำเป็นต้องมีความสามารถที่หลากหลายรอบด้าน
อันได้แก่การแสดงนาฏศิลป์ไทยแบบมาตรฐานการแสดงนาฏศิลป์ไทยแบบพื้นเมือง
การแสดงนาฏศิลป์ตะวันตก การแสดงละครทักษะการแต่งกายการแสดงนาฏศิลป์ไทย
ทั้งแบบมาตรฐานและพื้นเมืองมีความจำดี (สมาธิดี) มีวินัยอดทนในการฝึกฝนการแสดงและ
การเปลี่ยนถอดใส่เครื่องแต่งกายในเวลาจำกัด อีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

การแสดงชุด เพนดูลัมได้นำเสนอความแตกต่าง (ความขัดแย้ง) ของตัวศิลปินที่มีความ
สามารถหลากหลายทางนาฏศิลป์ตะวันออก (ไทย) และนาฏศิลป์ตะวันตก แล้วแสดงออกมา
โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ ด้วยคุณสมบัติที่ราฟงษ์ จรัสศรีเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ
และชำนาญสูงทางด้านนาฏศิลป์ มีใจกว้างในการยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
ตลอดเวลา แสวงหาและทำความเข้าใจความเป็นตัวตน และรากเหง้าของตนอย่างถ่องแท้
ก่อนที่จะนำมาสร้างสรรค์ผลงานคุณภาพนอกจากนี้ ยังได้บูรณาการความรู้และประสบการณ์
ต่าง ๆ เพื่อใช้กับสถานการณ์ใหม่อย่างชัดเจน โดยแสดงความคิดสร้างสรรค์ทางความคิด
(Creativeinthinking) คือการคิดหาแนวทางต่าง ๆ ด้วยวิธีการคิดพลิกแพลงทั้งยังเป็น

การคิดสร้างสรรค์ทางความงาม (Creative in beauty) ที่สร้างความงามใหม่ให้แปลกไปจากเดิม (อารี สุทธิพันธ์ 2532 : 108-109) ซึ่งกระทำโดยพยายามให้ผู้ชมได้ใช้ความคิดและสังเกตเรื่องราวที่เห็นเช่น ดำเนินเรื่องแล้วขมวดปมให้คิด เป็นต้น แล้วนำมาออกแบบการแสดงโดยการกำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏจารีตซึ่งในความเป็นจริงแม้ว่าจะปรากฏนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ตะวันตก (บัลเลต์) แต่ก็มีได้นำทั้งสองจารีตมาผสมกันแต่เป็นการแสดงที่ละจารีตตามแบบแผนกล่าวโดยสรุปคือการแสดงชุด เพนดูลัม ใช้วิธีการกำหนดแนวความคิด (Theme) ของเรื่องให้มีเอกภาพในความหลากหลายโดยใช้ผู้แสดงคนเดียวแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลต่าง ๆ ทั้งจากตะวันออกและตะวันตกที่ช่วยเสริมให้ตัวละคร (ผู้แสดง) ดำเนินเรื่องแล้วขมวดปมให้คิดโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ มาสร้างงานให้เกิดความน่าสนใจ ติดตามตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการแสดง

จากการวิเคราะห์การแสดงชุดเพนดูลัม ทำให้สามารถสรุปเป็นแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่โดยสามารถแบ่งหัวข้อตามประเด็นได้ ดังนี้

1. การใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ให้ศิลปวัฒนธรรมไทยโดดเด่น ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมอื่นอย่างสร้างสรรค์

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้งถึงแนวคิดในการสร้างสรรค์งาน” การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่” ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับการแสดงชุด Pendulum : EastandWestin a Life of Dance ฉะนั้นจึงได้วิเคราะห์วิถีคิดของศิลปินผู้สร้างสรรคงานเพนดูลัมในประเด็นการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ให้ศิลปวัฒนธรรมไทยโดดเด่น ท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมอื่นอย่างสร้างสรรค์ซึ่งนราพงษ์ จรัสศรีออกแบบการแสดงชุดเพนดูลัมนี้โดยใช้นาฏศิลป์ไทยเป็นตัวแทนของนาฏศิลป์จากซีกโลกตะวันออกและบัลเลต์เป็นตัวแทนของนาฏศิลป์จากซีกโลกตะวันตกนาฏศิลป์ไทยที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนี้ปรากฏทั้งนาฏศิลป์ไทยแบบมาตรฐานและนาฏศิลป์ไทยแบบพื้นเมืองอันแสดงถึงท่าทางที่ใช้ในการแสดงเพลงดนตรีและเครื่องแต่งกายที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของศิลปวัฒนธรรมไทยได้อย่างดียิ่งโดยเฉพาะผู้สร้างงานมุ่งเน้นรักษากระบวนการทำรำเป็นสำคัญ ท่าที่ปรากฏในแต่ละการแสดงย่อยที่เป็นนาฏศิลป์ไทยล้วนใช้กระบวนการรำตั้งแต่ต้นจนจบเพลงทั้งสิ้น ซึ่งการแสดงบัลเลต์และการแสดง (Acting) ที่ปรากฏใช้ในการแสดงนั้น เป็นเพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้นแต่ความเป็นนาฏศิลป์ร่วมสมัยจะอยู่ที่วิธีการนำเสนอเทคนิคในการสร้างสรรค์และองค์ประกอบทางการแสดงอื่น ๆ มากกว่าจึงทำให้ผลงานของ นราพงษ์ จรัสศรี เป็นงานที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างสร้างสรรค์ ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ร่ายพงษ์ จรัสศรียังมีความสามารถในการประยุกต์ความรู้และความงามให้เข้ากับบริบทต่าง ๆ และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาใช้ในงานศิลปะ ด้วยทักษะและวิธีการที่ดี ทั้งที่ปรากฏเป็นผลงานของตนและการถ่ายทอดความรู้ ออกเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะก็ตาม

2. การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเพื่อสร้างอรรถรสในการแสดง

นร่ายพงษ์นั้นให้ความสำคัญกับการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแสดงชุดเพนดูลัมอยู่เป็นระยะ ในแทบทุกรายละเอียดเพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้นด้วยการสื่อสารในหลายมิติตั้งแต่ชื่อชุดการแสดงการออกแบบเสียงบรรยายบทการเลือกชุดการแสดงย่อย (นาฏยศิลป์ไทย) ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในบท ซึ่งสัมพันธ์กับการออกแบบเครื่องแต่งกายการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงต่าง ๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจ ไม่ละเลยแม้สิ่งเล็ก ๆ น้อย อันเป็นเสน่ห์ที่ทำให้งานสร้างสรรค์ของนร่ายพงษ์สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้เป็นอย่างดี

3. การใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดียในการแสดง

เมื่อย้อนกลับไปเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ถึงการแสดงครั้งแรกของการแสดงชุด Pendulum : East and West in a Life of Dance ที่ปรากฏการใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดียในการแสดงนั้น เป็นความแปลกใหม่ที่นาสนใจนร่ายพงษ์ จรัสศรี ถือเป็นศิลปินระดับต้น ๆ ที่นำปรากฏการณ์นี้มาใช้ในการแสดงซึ่งถือได้ว่าเป็นการออกแบบการแสดงที่ทันสมัยในยุค Analog ซึ่งไม่ปรากฏมาก่อนแม้ว่าวิธีการนำเสนออาจดูเป็นวิธีง่าย ๆ แต่ผลที่ได้รับกลับมากกว่า คือช่วยสร้างความน่าสนใจสร้างจุดแนะนำสายตาช่วยเรื่องแสงบนเวที เป็นต้นดังนั้น จะเห็นได้ว่าการใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดีย (Multimedia) ในการแสดงเป็นการสร้างความแปลกใหม่น่าสนใจและสร้างความท้าทายอีกด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่ว่าผู้สร้างงานจะสร้างสรรค์ผลงานอะไรก็ตามควรพิจารณาถึงผลได้และผลเสียที่จะตามมาอันจะเป็นผลกระทบต่อวัฒนธรรมประจำชาติ ฉะนั้น สิ่งสำคัญคือการนำความรู้ ความสามารถผนวกเข้ากับจินตนาการแล้วมาบูรณาการใหม่ เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงที่มีคุณภาพ ให้คนรุ่นใหม่เกิดความเข้าใจในงานการแสดงนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ที่ส่งเสริมนาฏยศิลป์ไทยไปสู่ทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยศิลป์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ตลอดจนเป็นการสืบทอด อนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติอย่างยั่งยืนนั่นเอง

สุดท้ายนี้หากศิลปินมุ่งรักษาศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมด้วยวิธีสืบสานการแสดงในรูปแบบเดิม ๆ เพียงอย่างเดียวเพื่อหวังการอนุรักษ์ คงจะไม่สามารถรักษามรดกของชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องนำความรู้จากศาสตร์อื่น ๆ เข้ามาบูรณาการร่วมกันให้เกิดความแปลกใหม่น่าสนใจ โดยไม่ทำลายศิลปวัฒนธรรมประจำชาติซึ่งการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยยังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างจำกัดตั้งนั้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ไทยนี้จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่สามารถหาแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานที่มีคุณภาพอย่างมีหลักการจะสามารถสร้างงานที่มีคุณภาพอันเป็นการสืบทอด อนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติสู่ประชาคมโลกได้อย่างภาคภูมิใจ

เอกสารอ้างอิง

เอียรชัย เอี่ยมวรเมธ. **พจนานุกรมแปลอังกฤษไทย**. กรุงเทพฯ: บ.เอ็ม.เอ.เอส.พริ้นต์ติ้ง จำกัด, 2547.

ภรตมณี. **นาฏยศาสตร์**. แปลโดย แสง มนวิฑูร. พระนคร: กรมศิลปากร, 2511.

มาลินี อาชายุทธการ. **การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

อารี สุทธิพันธ์. **ความคิดสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

Laynachang. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://thairoyalorchid.blogspot.com/2007_12_01_archive.html (December 11, 2007)

Millennium Generation (Gen M). (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.sara-dd.com/index.php?option=com_content&view=article&id=40:millennium-generation-gen-\m&catid=25:the-project&Itemid=72 (2552)